Говорять, я глуха й німотна, я коли?шу
Імлою вгорнуту колиску мрій і снів,
Над нею звиснувши. Вчувають люди Тишу
У гомоні дерев, у дримбі1 комарів,
Не розуміючи її пісень німих,
Бо тільки в звуках їм дано збагнути мову
Убогу, хоч гучну. Чи знає хто із них,
Що краще з Тишею провадити розмову,
Аніж з людьми?.. О ні, я — тишина не та,
Що в хащі лісові, у нетрі, між дерева
Бреде, як мрець, або, як хмура королева,
Проходить, палець свій поклавши на уста,
І душі зрошує, мов дум роса перлиста,
І в груди мандрівця ллє пахощі свої
З лілейних чар і скрізь розпитує гаї,
Чи конюшина в них цвіте чотирилиста
Або двояк-горіх і як їх розшукати2?
Ще інша Тиша є, з'являється вона
У мить, як тягне кат приречених до страти,
І ця розбійницько невинна Тишина
Жахає глядачів, проймає геть до дна
Людські серця,— її виносить кров нагору,
Жене по жилах ввись, сплітає в спільність хору
Всю музику життя. Могутня тиша ця,
Останній звук життя, пронизує серця,
Людей навчаючи вмирать по-християнськи...
. . . . . .
О ні! Не перша я й не друга Тишина.
Я просто речниця житла німого, плину
Струмком прозористим, як повість про людину,
Про хатній труд її, що стільки поглина
В людини сил,— нехай у спільнім хорі
Тут мовлять речі. Так в безлюдному соборі
Над пущею свічок, над лісом колонад
Лунає тишина, співаючи: "Свят! Свят!"

Так і житло людей, коли стоїть порожнє,
Лунати почина. Тоді начиння кожне
Своїх шукає слів.

*

Ось вечір-тепловій
На мрійну землю впав. Шугнувши помилково,
Об шкло тремке вікна метеличок нічний
Вдаряється, і шкло тоді бринить раптово.
Ось липи зашумлять, ось пісня звіддалі
Спливе і потече струмливо по землі,
Мов срібний дощ,— а тут стоять гуртом в хатині
Всілякі речі: звівсь, як слон, великий стіл,
Покірно несучи на широченній спині
Вантаж книжок, об кут зіпершися без сил.
Понад столом висить якась чудна картина,
Неначе скаржиться її зчорнілий вид,
Що раму в неї їсть жадний хробак невпинно,
А на її лиці павук лишив свій слід.
Висить, замислена. На вікнах ржаві грати
Повійка3 спромоглась так цвітом повкривати,
Так обплела метал вона, стрімка й витка,
Як тулить дівчина до лат войовника
Своє ясне чоло.

*

Повійка

Я віддаюсь забавам,
Хоч грати ці тверді стискаю скільки сил,
Ще й вгору вперто пнусь,— і ось уже небавом
Обсиплю квітами я місяць наокіл;

Його проміння вже в моїх руках вляглося,
Тремтюче, як той сніп, як біле те колосся,
Коли підморгує тремтінням довгих вій
Воно женцеві. Ах, оцей вітрець нудний!
Якби покинув він марудну забаганку
Торкатись кіс моїх...

Мертва голова4

(З фрамуги вікна)

Якби то на світанку,
Коли злотистий день іще не став на пруг,
Якісь зловісні сни не лазили навкруг,
Якби тебе хробак не мордував безкарно,-
Тоді по небесах було б літать так гарно,
Але тепер, коли сухе, зчорніле віття,
Немов кістяк змії, стирчить перед вікном
І прикро висне скрізь гнилих листків лахміття,
Тоді не схилиться посивілим чолом
І місяць, щоб вдягти вінець,— він піде далі,
Регочучи: адже ж чудні і нетривалі
Надії ті...

Повійка

Тобі чуже натхнення духа,
Яке в моїх очах палає мрійно так
Блакитним вогником!..

Мертва голова

Ти досвіду послухай!

Картина

Ти чула, як вищить точильник рам — хробак?

Годинник

Ти знаєш, скільки сил і скільки часу треба,
Щоб досягти з землі галузкою до неба?

Мертва голова

То з шалу ти верзеш!

Повійка

Лише мохи ростуть
На голові твоїй. Твої чуття — схололі.

Годинник

Такі і в мене теж?

Повійка

В годин тісному колі
Нема де стать одній, яку безсмертям звуть!

*

Тут вихор затрусив вікном,— отак змиває
Вода підмитий грунт і намулом вкриває
На водоростях дна листочки молоді.
З речами й хатою теж скоїлась тоді

Одміна. Впала тьма. Імлисто, чорно, глухо
В хатині стало тій. Звичайне смертне вухо
Нічого не могло почути, і не міг
Нічого смертний зір тут вгледіти, аж доки
Не посвітлішало. Повійки стан високий
Обвиснув, змокнувши від струмів дощових.
Повз місяць хмари йдуть пливкіше і бистріше,
А місяць, наче ксьондз у день Трьох Королів5,
Мов крейдою, своїм м'яким промінням пише
На дверях і кутках, щоб добрий рік наспів.
Так ксьондз, накресливши на хаті й на стодолі
Три літери святі, замислено стоїть,
Посивілим чолом хитаючи поволі,
Немов колискою, де згадки сплять. В цю мить
Мовчазно насува кошлату хмару сіру
На вид свій місяць, мов з лиця сльозу він щиру
Втирає рукавом чи, хмурячи чоло,
Щось мислить і собі... Півтемно й пусто в хаті.
І дивно так, немов вона, як сни закляті,
Лише наснилася, а справді й не було
Її у дійсності.
Хто зводить свої очі
Вночі до рою зір, хто пахощі охоче
Жадними п'є грудьми,— хай робить він за дня,
Коли примари снів стирає сяйво денне
І думи поглина щоденна метушня.
Тоді життя, ясне, справдешнє, достеменне,
Мертвіє і стає мов трухлий вламок кості,
На котрій квітла плоть і грав колись рум'янець
Ні, треба стерегтись тих марень, тої млості,
Вона, оманлива, як про?клятий поганець,
Привабить, обведе, навчить на крилах линуть,
Щоб в коло дійсності небавом знову вкинуть,
І прийде знов нудьга, і прийде біль тоді,
І серце стиснеться.

*

Між хмар зірки бліді
Згасають. В хату впав рожевий промінь ранку
І кинув трепетно він на підлогу тінь
Листків повійки. Враз по небу блиск світанку
Потоками розливсь, немов у височінь
Піднесли ангели мечі непочисленні,
На чати стаючи, і відблиски огненні
На тлі мандрівних хмар заграли переливно.
В кімнаті — тишина. Вступила пустка в дім,
Але вже не було так моторошно й дивно,
Як снилось по?ночі невдовзі перед тим.

1840

1 Дримба — бреньливий музичний інструмент, на якому грають звичайно цигани. (Прим, автора).
2 Чотирилиста конюшина та подвійний горіх ліщини, за народним переказом, віщують щастя тому, хто їх знайде, отож їх шукають з напруженою увагою і в глибокій мовчанці. (Прим, автора).
3 Повійка — березка, в'юнка рослина.
4 Мертва голова — нічний метелик.
5 Власник чи правитель господи писав у цей день на кожному куті хати, стодоли, комори та обори літери Г. М. В., себто: "Гаспар, Мельхіор, Валтасар" — імена трьох королів.